

ГРОШОВО-КРЕДИТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

У статті розкрито суть грошово-кредитного регулювання та вплив основних інструментів грошово-кредитної політики на економічні процеси в державі. Авторами статті також запропоновано напрямки підвищення ефективності грошово-кредитного регулювання з метою стимулювання економічного зростання в Україні.

В статье рассматривается суть денежно-кредитного регулирования и влияние основных инструментов денежно-кредитной политики на экономические процессы в стране. Авторы статьи также раскрывают способы повышения эффективности денежно-кредитного регулирования экономического роста в Украине.

In this article we discuss basic principles of the monetary policy in Ukraine and the influence of the prior monetary instruments on the economic processes in the country. The authors also suggest the ways of improvement of the monetary regulation which is to cause the economic growth.

Ключові слова: грошово-кредитне регулювання, рефінансування, економічні процеси, норма обов'язкових резервів, рестрикційна та експансіоністська монетарна політика, банківська система, центральний банк, економічне зростання.

Досліджуючи одвічне питання взаємозв'язку економічних процесів та держави, слід наголосити на важливості ролі останньої лише як партнера та каталізатора економічного зростання і аж ніяк не головного фігуранта у цих процесах. Мова йде про те, що держава зобов'язана всіляко сприяти розвитку підприємницьких структур, які забезпечують задоволення потреб населення, у періоди економічного спаду і здійснювати запобіжні заходи щодо монополізації економіки у період її розвитку. Причому, кожний із напрямів державного регулювання економіки може бути самостійним фінансовим інструментом, однак лише оптимальне їх поєднання буде сприяти динамічному соціально-економічному розвитку України.

Поряд із податковими заходами стимулювання та стримування, важливим інструментом державного економічного регулювання є грошово-кредитна політика і теоретичні проблеми її проведення є полем для гострих дискусій між різними економічними школами.

Вітчизняні науковці, серед яких А.С.Гальчинський, В.М.Геєць, І.О.Лютій, Т.А.Піхняк, Н.Й.Реверчук, звертають особливу увагу на дослідження механізму впливу інструментів грошово-кредитної політики на економіку перехідного типу та побудову її оптимальної моделі. При цьому не менш актуальним є, зокрема, висвітлення методологічних підходів щодо грошово-кредитного регулювання економічної активності в Україні.

Таким чином, мета роботи полягає у визначенні шляхів підвищення ефективності грошово-кредитної політики держави з метою стимулювання економічного зростання в Україні. У свою чергу, завданням роботи є обґрунтування необхідності грошово-кредитного регулювання як інструменту державного впливу на економічні процеси в країні. Грошово-кредитне регулювання – це сукупність заходів, спрямованих на зміну грошової маси й

обігу, обсягів кредитів, рівня процентних ставок та інших показників грошового обігу і ринку позичкових капіталів. Його ціль полягає у досягненні стабільного економічного зростання, зниження рівня інфляції та безробіття [2, с.78].

Суть грошово-кредитної політики у найбільш повному вигляді можна виразити через розуміння її як комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення заданих макроекономічних орієнтирів шляхом упорядкування фінансових потоків усіх ланок фінансової системи країни. Доповненням може слугувати визначення, наведене в законі «Про Національний банк України», що поширює сферу дії грошово-кредитної політики на грошовий обіг та кредит, а її завдання спрямовує на забезпечення стабільності грошової одиниці України [1].

В окремих випадках як синонім грошово-кредитної політики вживається поняття «монетарна політика», яка базується на спроможності грошово-кредитної системи впливати на грошову пропозицію та, відповідно, на відсоткову ставку, а через неї – на інвестиції та реальний дохід [3, с. 241]. Загалом, такий погляд на визначення суті грошово-кредитної політики набув розвитку у зв'язку з поширенням теорії монетаризму, яка відводила грошам чільну роль у регулюванні економіки: у 50-х роках у західних країнах відбулася різка активізація грошово-кредитних інструментів.

Соціально-економічними передумовами проведення монетарної політики є наявність банківської системи й грошово-кредитних відносин. Ефективно функціонуюча грошова система сприяє максимальному використанню матеріальних та трудових ресурсів, і, навпаки, розбалансована грошова система порушує кругообіг доходів і витрат, викликаючи різкі коливання рівня виробництва, зайнятості, цін [8, с. 58].

З цього випливає, що стратегічною метою грошово-кредитного регулювання є стабілізація ситуації на грошовому ринку та забезпечення зростання грошової пропозиції відповідно до зростання реального обсягу виробництва [7, с.210]. Цьому передуює застосування рестрикційної та експансіоністської грошово-кредитної політик. Їх завдання діаметрально протилежні: рестрикційна політика спрямована на скорочення грошової маси в обігу з метою уповільнення темпів інфляції, а експансіоністська – на розширення обсягів кредитних операцій, забезпечення суб'єктів господарювання грошовими і кредитними ресурсами з метою підвищення пропозиції грошей у кризовій економіці.

Очевидно, що однією із ключових проблем української економіки, які потребують нагального розв'язання, є підвищення темпів інфляції, однак слід зазначити, що політика рестрикційного регулювання у більшості країн застосовується при перевищенні рівня активності фінансового ринку темпів економічного зростання, у той час як в Україні актуальним залишається розв'язання проблеми економічного спаду. Отже, на нашу думку, саме заходи

експансіоністської грошово-кредитної політики сприятимуть розвитку національної економіки, а враховуючи особливості унітарного устрою нашої держави, зазначимо, що головна роль у їх проведенні належить Національному банку України.

Окрім методів прямого регулювання грошово-кредитної політики, які включають визначення меж кредитування, прямого регулювання кредитних операцій комерційних банків, встановлення величини маржі, грошово-кредитна політика використовує методи непрямого впливу, які у процесі економічного розвитку набувають пріоритетного значення.

Насамперед, особлива роль серед інструментів непрямого грошово-кредитного регулювання належить визначенню норми обов'язкових резервів комерційних банків. Науковці погоджуються із тим, що саме зародження ідеї часткових банківських резервів створило можливість надання банківських позик і створення банківської справи загалом, адже для виконання поточних вимог клієнтів першим банкірам достатньо було зберігати лише певну частину коштів, тобто резервів. У процесі еволюції грошових систем та банківської справи набула поширення ідея використання резервування як активного інструменту контролю та монетарної політики центрального банку [5, с. 118].

Норма обов'язкового резервування як інструмент монетарної політики впливає не на грошову масу, а на грошовий мультиплікатор і через нього – на обсяги грошової маси. Щодо українських банків можливою є не тільки зміна норми обов'язкового резервування, але й зміна порядку обчислення бази для створення резервів – а це прихована форма зміни резервних вимог [4, с.14–15]. Часті зміни цього показника можуть призвести до дисбалансу в економіці, при цьому, більшість країн не покладаються на його використання як на надійний антиінфляційний регулятор, а деякі взагалі відмовилися від його запровадження [7, с. 212].

Домінуюча роль механізму здійснення обов'язкового резервування в Україні визначається повільним рухом реальних ринкових перетворень, відсутністю можливостей ефективного використання Національним банком інших інструментів, наявності проблем структурного та фіскального характеру [2, с.85].

У 2011 році грошово-кредитна політика в Україні проводилася відповідно до пріоритетів діяльності, визначених законодавством. Зокрема, її проведення спрямовувалося на досягнення та підтримку цінової стабільності, сприяння підтриманню стабільності банківської системи та додержання стійких темпів економічного зростання. Динаміка грошової пропозиції була адекватною макроекономічній ситуації. Зростання грошової маси за 2011 рік становило 14,7% і відбувалося на фоні помірного підвищення пропозиції базових грошей з боку Національного банку – монетарна база зросла на 6,3%.

Оскільки у другому півріччі 2011 року умови функціонування економіки суттєво погіршилися, що було пов'язано з проявами рецесії в масштабах

світової економіки, а також загостренням боргової кризи у країнах Європи та США, Національний банк своєчасно вживав превентивні заходи і вдався до проведення жорсткої грошово-кредитної політики, а саме двічі посилював вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Зокрема, було зменшено розміри можливого зарахування для покриття обов'язкових резервів придбаних банками цільових облігацій внутрішніх державних позик України з 100% до 50% їх номінальної вартості. Водночас було оптимізовано нормативи обов'язкового резервування в напрямі створення більш преференційних умов залучення банками довгострокових коштів [6].

При цьому, за прогнозами урядовців, у 2012 році планується пом'якшення грошово-кредитної політики в Україні, у тому числі зниження норм обов'язкового резервування. З огляду на зазначене, вважаємо цілком доцільним зниження норм обов'язкового резервування, що сприятиме збільшенню вільної ліквідності банків та розширить їх можливості щодо проведення активних операцій та виконання своїх зобов'язань.

Ще одним дієвим інструментом грошово-кредитної політики держави є рефінансування. По-перше, завдяки одержанню додаткових грошових коштів банк отримує можливість розширити обсяг здійснення активних операцій, по-друге, у підприємств та споживачів з'являється більший доступ до грошової пропозиції, зрештою, у цьому з двох причин зацікавлена держава.

Використання облігацій внутрішньої державної позики у вигляді забезпечення позики сприятиме розвитку вторинного ринку цінних паперів, а доступ підприємств до грошових ресурсів забезпечить зростання обсягів виробництва і, відповідно, підвищення валового національного продукту. При цьому рефінансування повинно здійснюватися Національним банком України лише за виваженими рішеннями з метою обмеження впливу інфляції на економіку країни.

Як бачимо, грошово-кредитне регулювання як інструмент державного впливу повинно бути адекватним змінам кон'юнктури економіки. Його взаємодія із іншими інструментами державного регулювання, а саме податковою, інвестиційною, амортизаційною політикою є необхідною умовою економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Про національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20 травня 1999 р. № 679-ХІV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
2. Діба О. М. Норма обов'язкових резервів як один із монетарних інструментів управління грошово-кредитним ринком [Текст] / О. М. Діба, В. М. Левицька // Вісник КЕФ ККНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 1. – С. 75 – 89.
3. Долан Э. Дж. Экономикс [Текст] : англо-русский словарь- справочник / Э. Дж. Долан, Б. Домненко. – Москва : Изд-во «Лазурь», 1994. – 542 с.
4. Лютий І.О. Макроекономічні чинники грошово – кредитної політики України в сучасних умовах [Текст] / І. О. Лютий, А. С. Криклій, І.Є. Януль // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2006. - №10. – С. 12 – 16.
5. Миллер Р.-Л. Современные деньги и банковское дело / Р.-Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз. – Москва: ИНФРА-М, 2000. – 856 с.

6. Монетарний огляд за 2011 рік [Електронний ресурс] : Головний департамент грошово-кредитної політики Національного банку України. – Режим доступу: bank.gov.ua/doccatalog/document?id=104460

7. Піхняк Т. А. Фінансово-податкова та грошово-кредитна форми механізму державного регулювання економічного зростання: суть, цілі, методи та інструменти / Т.А. Піхняк, І.С. Віндіктова, Б.І. Кабаці // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. - № 20.9. – С. 208 – 215.

8. Стельмах В. С. Монетарна політика національного банку України: сучасний стан та перспективи змін [Текст] : монографія / В. С. Стельмах. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, 2009. – 404 с.